

POLITIET
VESTFOLD POLITIDISTRIKT

Politidirektoratet
Postboks 8051 Dep
0031 OSLO

VESTFOLD POLICE DISTRICT

Deres referanse:
201604823

Vår referanse:
201101912-48 500

Sted, Dato
Tønsberg, 22.03.2017

ANMODNING OM INNSPILL TIL HØRINGSUTTAELSE - NOU 2016:24 NY STRAFFEPROSESSLOV

Det vises til brev av 12. januar 2017. Dette høringsbrevet er utarbeidet etter tett involvering av påtalejurister fra de fire gamle politidistriktene og en erfaren etterforsker.

INNLEDNING

Sør-Øst politidistrikt er positive til lovens oppbygning og systematisering. Særlig fremheves at man ikke har valgt løpende paragrafnummerering, men at første del av paragrafen er knyttet til kapittelets nummer og deretter løpende nummerering.

Politidistriktet er positivt til at domstolen får en mer aktiv rolle under forberedelsen til hovedforhandling. Det kan imidlertid være en utfordring både for forsvarer og aktor på forhånd å angi hva som er omtvistet, se utdypning nedenfor. Av kjente grunner har strafferetten en særegen dynamikk som kan gjøre en prosess mer lik sivilprosessen praktisk komplisert.

Sør-Øst politidistrikt er positive til den nye regelen om straffetilsagn. Det vil være behov for klargjøring fra høyere påtalemyndighet på hvordan dette praktisk skal gjennomføres.

Man ser også positivt på lovfesting av de alminnelige bevisreglene.

Flere bestemmelser har politidistriktet kommentarer til. Dette gjelder dels foreslåtte formuleringer og dels det materielle innhold. I særdeleshet gjelder dette reglene om varetekt, frist for påtalevedtak og automatisk forsvareroppnevning i saker som medfører ubetinget fengsel, samfunnsstraff eller ungdomsstraff, se kommentarer nedenfor.

Økt bruk av lyd- og bildeopptak fra tingretten i lagmannsretten ser vi som svært positivt.

KOMMENTARER TIL DE ENKELTE BESTEMMELSER OG KAPITLER

Ny § 2-5. Statsadvokatene

I forslag til § 2-5 (3) heter det:

"Statsadvokatene skal føre tilsyn med straffesaksbehandlingen i politiet og gi faglig veiledning til påtalemyndigheten i politiet."

Sør-Øst politidistrikt

Sør-Øst politidistrikt
Post: Postboks 2073, 3103 TØNSBERG
Besøk: Baglergaten 2

Tlf: 33 34 44 00
Faks: 33 31 36 02
E-post:
post.vestfold@politiet.no

Org. nr.:
Giro:
www.politi.no

I anledning ønske om synspunkter har politidirektoratet uttalt:

"Politidirektoratet er i utgangspunktet positiv til utvalgets ønske om å tydeliggjøre statsadvokatenes ansvar for faglig veiledning og tilsyn, jf. forslag til ny lov § 2-5 (3). En forutsetning for dette er, i følge utvalget, at påtalemyndigheten i politiet avlaster statsadvokatene.

Utvalget vil imøtekomme dette ved blant annet forslag til regler om fordeling av påtalekompetanse, bruk av statsadvokatens adgang til å oppnevne påtalemyndigheten i politiet som aktor til å frigjøre ressurser på statsadvokatinivå for fagledelse. I tillegg foreslås det at påtalemyndigheten i politiet gis kompetanse til å treffe beslutning om henleggelse i alle saker, samt at ordningen med politijurister med og uten utvidet påtalekompetanse fjernes."

Vår tradisjon med behandling av viktige påtalespørsmål i flere påtaleledd er bl.a. begrunnet med at alle sider av saken lettere oppdages om det ikke bare er de som er "tettest" på saken som vurderer den. Disse vurderingene gjelder også henleggelsesbeslutninger i alvorlige eller prinsipielle saker. Det vil ikke være slik at det for feilaktige henleggelsesbeslutninger alltid foreligger en fornærmet med klagerett som kan få omgjort henleggelsen i en klageomgang. Også i dag foretas de aller fleste henleggelsesbeslutninger av påtalemyndigheten i politiet, og det er neppe store ressurser eller tidstap forbundet med de relativt få henleggelsesbeslutninger som treffes på statsadvokatinivå.

Utvalget behandler i punkt 8.4 side 197 fl. ordningen med påtalejurister med og uten utvidet påtalekompetanse. Ordningen er tett knyttet til statsadvokatenes faglige veiledning og opplæring av nye politijurister. Disse skal innenfor et begrenset tidsrom forelegge saker med påtaleinnstilling til statsadvokatene, før de selv får påtalekompetansen i tilsvarende saker. Vi har ansett dette som en hensiktsmessig ordning. Dersom et politidistrikts egne påtalegrupper skulle stå for alle kontrollfunksjoner som utvalget indikerer, vil dette være ressurskrevende og gå på bekostning av effektivt påtalearbeid. Det er til en hver tid et ikke ubetydelig antall nye påtalejurister i et politidistrikt.

Ny § 2-9. Instruksjons- og omgjøringsmyndighet

I forslag til § 2-9 (2) heter det:

"Ved det enkelte kontor eller politidistrikt har lederen instruksjonsmyndighet etter første ledd og samme omgjøringsmyndighet som den som har truffet vedtaket."

Politidirektoratet har spesielt bedt om synspunkter vedrørende instruksjons og omgjøringsmyndighet innenfor politidistriktet, se side 190 punkt 8.2.6 i NOUen og lovutkastet. Utvalget vier mye oppmerksomhet til temaet bl.a. fordi politidistriktene nå er større enn tidligere, jf. dens redegjørelser i punkt 8.2.6 og lovforslaget i § 2-9.

Påtalejuristene i politiet har til nå i konkrete påtalevurderinger i enkeltsaker vært underlagt overordnet påtalemyndighet som ikke er politimesteren, eller en påtaleleder, men statsadvokaten. I prinsippet gjelder dette også ved utstedelse av etterforskningsordrer, men politijuristene rår ikke over pengeressurser i motsetning til politimesteren. Ny § 2-9 annet ledd åpner etter sin ordlyd, når denne sees i sammenheng med "blant annet" i første ledd for at en påtaleleder i politiet kan instruere en politijurist i en konkret bevisbedømmelse og f.eks. beordre et forelegg utferdiget, eller ikke utferdiget.

Det har tidligere hva gjelder enkeltsaker ikke vært praktisert instruksjonsmyndighet innad blant påtalejurister i politiet. Påtaleleder har selvsagt kunne fordele sakene innad blant politijuristene, men etter at en sak er tildelt har det ikke utover generelle føringer blitt gitt instruksjoner i f.eks. konkret bevisbedømmelse. Dette har bl.a. sammenheng med at det må være klart hvem som har utøvd både den reelle og formelle påtaleavgjørelsen. Av disse grunner uttaler Utvalget følgende i kommentarene til § 2-9:

"Bruk av instruksjonsmyndigheten bør som regel formaliseres, og det bør fremgå at avgjørelsen er truffet etter instruksjon."

I forhold til etterforskningsinstrukser så har det ikke vært tvil om at alle deler av påtalemyndigheten kan gi slike instrukser til politiet i kraft av å være ansvarlig for etterforskningen av straffesaker. Riksadvokaten har gitt flere etterforskningsinstrukser. Det samme har påtaleledelsen i politidistriktene gjort.

Det kan være grunn til å mane til varsomhet mot *utstrakt* bruk av instruksjoner i enkeltsaker og iallfall at det formuleres et strengere krav om at instruksjonen formaliseres.

Ny § 3-12. Forsvarer i politiavhør av mistenkte

Forslag til ny bestemmelse lyder:

"Mistenkte skal ha forsvarer ved politiavhør av vedkommende når det i saken kan bli spørsmål om å idømme ubetinget fengsel, samfunnsstraff eller ungdomsstraff."

Med tanke på de praktiske konsekvenser må § 3-12 sees i sammenheng med § 3-21. Forslaget kan få store praktiske konsekvenser særlig om man innfortolker at forsvarer alltid må være tilstede under avhøret, ikke bare bli konsultert. Dagens politipatruljer er utstyrt med en rekke elektroniske hjelpemidler som muliggjør at mistenkte på åstedet gjøres kjent med sine rettigheter og avhøres der og da, og avhøret blir tatt opp og lagret. Dette er politietterforskning på stedet som det er lagt ned betydelige ressurser for utvikle. Dette sikrer raskt bevisopptak, medvirker til å hindre bevisforspillelse og reduserer behovet for varetektsfengsling. Med krav om forsvarer til stede vil denne form for bevissikring for alle praktiske formål gå tapt.

Med krav om forsvarer til stede vil alternativet til avhør av mistenkte på stedet være pågrepelse, hvilket da paradoksalt nok fort blir hovedregelen hva gjelder unge mistenkte hvor ungdomsstraff er særlig aktuelt.

I de tilfeller mistenkte allerede er pågrepet vil endringene være mindre også i saker som kan medføre ubetinget fengsel, samfunnsstraff eller ungdomsstraff da det allerede i dag vil være oppnevnt forsvarer fordi avhøret av mistenkte av hensyn til øvrig etterforskning ofte først skjer dagen etter pågrepsen.

I sum vil forslaget om forsvarer til stede utgjøre en stor begrensning i politiarbeid på stedet hvilket er beklagelig. Utvalget synes å utlede et generelt krav om å ha forsvarer tilstede fra Rt-2015-844 og Rt-2015-860. Vi kan ikke se at så er tilfelle. Rt-2015-844 omhandler bl.a. grov økonomisk utroskap og i premiss 19 vises til:

"Oppnevning skal altså skje når «særlige grunner taler for det». Justisdepartementet har kommentert dette vilkåret i Ot.prp.nr.66 (2001-2002) Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. side 26. Departementet uttaler her:

«Vilkåret 'særlige grunner' refererer seg til den siktedes sosiale og personlige forhold og til sakens art. Relevante hensyn ved vurderingen er blant annet sakens alvor, sakens betydning for den siktede, om faktum eller jus er uklart eller komplisert, den siktedes alder og helsemessige status, forventet straff og manglende språk- eller samfunnskunnskaper hos utlendinger. At den siktede er lite bemidlet, er ikke et moment som i seg selv fører til oppnevning av forsvarer etter § 100 annet ledd."

I premiss 50 uttaler Høyesterett følgende:

"Sakens kompleksitet er ikke utdypet for Høyesterett, men siktelsen gjelder fem forskjellige straffebud, og det foreligger ikke tilståelse for noen av forholdene. Ransaking ble begjært for mer enn to år siden, og det synes å måtte legges til grunn at saken samlet sett vanskelig kan ansees kurant. Det kan da synes nærliggende at et avhør av siktede etter at etterforskningen allerede har pågått over lengre tid, vil kunne ha atskillig å si for den videre etterforskning, og dette vil eventuelt også tilsi at forsvarer oppnevnes for rettsmøtet."

Disse vurderinger bygger på en samlet totalvurdering, herunder faren for selvinkriminering som drøftes grundig i premissene. Det må selvsagt unngås at mistenkte, herunder unge mistenkte blir forledet til å inkriminere seg selv. Det må likevel ikke glemmes at en mistenkt kan ha mange og fornuftige motiver for å tilstå et straffbart forhold. Det er de rettsstridige tilfeller av selvinkriminering som må unngås, herunder avhør av mindreårige uten verge, forsvarer, eller bistandsadvokat. Et vern mot selvinkriminering er vel så mye et spørsmål om å gjøre mistenkte effektivt kjent med sin rett til å avstå fra selvinkriminering, som et spørsmål om å ha forsvarer til stede. Herunder å gjøre mistenkte effektivt kjent med sin rett til å la seg bistå av forsvarer. Når alle avhør tas opp lar det seg lett etterprøve om avhøret innebærer en rettsstridig selvinkriminering.

Forslaget i § 3-12 er etter vår mening for generell og bør gjennomgås på nytt.

Ny § 3-13. Forsvarer ved pågrepelse og fengsling

Forslag til § 3-13 if er formulert slik:

"Mistenkte skal ha forsvarer når det skal treffes beslutning om tiltak som nevnt i § 15-1 første ledd bokstav a til e"

Saksgangen ved meldeplikt er gjerne at siktede blir pågrepet, avhørt og deretter foretar politiadvokaten en vurdering av om siktede skal løslates, varetektsfengsles eller gis meldeplikt. Politiadvokaten vet således først om forsvarer skal oppnevnes kort tid før siktede skal løslates mot meldeplikt.

Ny § 3-17. Forsvarer ved forenklet behandling

Forslag til § 3-17 lyder:

"Mistenkte skal ha forsvarer ved forenklet behandling etter kapittel 36 når det er spørsmål om å idømme ubetinget fengsel, samfunnsstraff eller ungdomsstraff."

Dette vil kunne medføre at tilståelsessaker ikke ville komme opp for retten like raskt som i dag, da saken må berammes på et tidspunkt forsvarer har anledning til å møte. At siktede i langt flere tilfeller vil ha forsvarer medfører også at påtalemyndigheten i større grad ønsker å møte i tilståelsessaker. I så tilfelle må beramningstidspunktet også passe for påtalemyndigheten. Dette får også en ressursmessig konsekvens for påtalemyndigheten ettersom de da vil få flere rettsmøter enn de har i dag.

Ny § 3-21. Avkall på forsvarer

Forslag til bestemmelse er formulert slik:

"Mistenkte som er over 18 år, kan skriftlig gi avkall på forsvarer når det er ubetenkelig. Det kan likevel ikke gis avkall på forsvarer etter §§ 3-11, 3-13, 3-15, 3-19 annet ledd og 3-20. Mistenkte skal før det gis avkall, gjøres kjent med retten til å rådføre seg med forsvarer betalt av det offentlige."

Det er uklart hvem som skal foreta vurderingen av om det er ubetenkelig, men det forutsettes at dette tilligger politijuristen. Denne vurderingen er videre vanskelig å ta helt i startfasen av etterforskningen. Regelen kan også skape problemer for "politiarbeid på stedet". Se videre kommentarer om dette knyttet til § 3-12.

Ny § 9-3. Forklaringsfritak for mistenktes nærstående og om inkriminerende eller belastende opplysninger

Bestemmelsens (1) lyder:

"Enhver er fritatt fra å forklare seg i sak mot en av sine nærmeste, jf. straffeloven § 9."

Straffeprosessloven § 122 om fritak for å forklare seg om nærstående omfatter ikke barn under 12 år, som dermed etter loven har plikt til å vitne i en sak mot en av sine nærmeste. Ved straffeprosessloven § 239 a annet ledd annet og tredje punktum er unntakene fra de normale ordninger med forklaringsfritak gjort enda videre. I de sakstypene som er omfattet av § 239 første og tredje ledd er unntaket fra § 122 også utvidet til å gjelde vitner under 15 år eller med høygradig psykisk utviklingshemning, og det er dessuten gjort unntak fra forklaringsfritaket i § 123.

Utvalget mener enhver, også barn, bør omfattes av nærståendeunntaket. Dette er uheldig. Begrunnelsen for disse reglene er at enkelte, og særlig små barn, har vanskelig for å overskue konsekvensene av å benytte vitnefritaket, og rettigheten kan heller ikke lett overlates andre, idet den i sin natur er dypt personlig. For øvrig vil det å avdekke og bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn bli vanskeliggjort med utvalgets forslag.

Ny § 10-1. Møteplikt til politiavhør og rettslig avhør

Bestemmelsens (2) er formulert:

"Den som har gitt klart uttrykk for ikke å ville forklare seg, har ikke møteplikt for politiet, med mindre vedkommende har forklaringsplikt etter § 9-2 annet ledd."

Det vil være uheldig om en person som er fritatt fra å forklare seg for politiet, ikke skal måtte møte hos politiet. Det vil da være vanskelig å vite om personen av egen fri vilje ikke ønsker å forklare seg. For eksempel vil en samboer kunne presse en til ikke avgi forklaring. Hvis

vedkommende må møte hos politiet vil flere kunne velge dette selv, og politiet vil kunne forsikre seg om at en eventuell nektelse er frivillig.

Ny § 10-2. Innkalling til politiavhør

Ny § 10-3 (3) lyder:

"Innkalling skal så vidt mulig skje senest 3 dager før tidspunktet for oppmøte og skal forkynnes, med mindre forkynning er åpenbart unødvendig."

Det synes unødvendig tidkrevende og ressurskrevende å stevne siktede til avhør.

Ny § 10-7. Tilrettelagt avhør. Avhør av barn og visse andre sårbare personer

Bestemmelsens (3) lyder:

"Varsel til mistenkte om avhøret kan utsettes dersom hensynet til etterforskningen krever det. Dersom mistenkte ikke er kjent med avhøret, skal den som foretar avhøret, særlig iaktta mistenktes interesser. Mistenkte skal varsles snarest mulig etter avhøret og orienteres om retten til å kreve supplerende avhør, jf. § 13-7."

Hovedregelen i dag er at forsvarer og mistenkte ikke skal varsles om et tilrettelagt avhør. Etter utvalgets forslag er utgangspunktet at tiltalte skal varsles om tilrettelagt avhør og dermed gis en reell adgang til kontradiksjon gjennom sin forsvarer. Konsekvensen av dette er at det igjen blir større behov for å pågripe mistenkte før avhøret for å sikre barnets frie forklaring. Dette er uheldig. Bestemmelsen bør i større grad avstemmes mot dagens regelverk omkring tilrettelagte avhør.

Ny § 11-2. Mandat

Ny § 11-2 (2) lyder:

"Det skal fremgå av mandatet

- a) hvilke spørsmål den sakkyndige skal uttale seg om,
- b) hvilken type kunnskap som etterspørres,
- c) hvilket faktisk grunnlag sakkyndiguttalelsen skal bygge på,
- d) at det skal gis uttrykk for eventuell usikkerhet,
- e) hva som er oppdragets omfang, herunder om den sakkyndige i tillegg til skriftlig redegjørelse skal forklare seg i retten,
- f) at oppdragsgiver skal kontaktes ved spørsmål om mandatets innhold, herunder hvordan oppdraget skal utføres,
- g) hvilken frist som gjelder for besvarelse, og
- h) at det skal gis oppdragsbekreftelse etter § 11-8."

Det bør innføres krav til konklusjonsgrader i alle sakkyndigoppdrag. Ofte bruker den sakkyndige ulike sannsynlighetsgrader om hverandre, hvilket er egnet til å forvirre. En er herfra noe usikker på om dette bør innarbeides i loven eller fra annet autoritativt hold.

Ny § 14-3. Myndighet til å beslutte tvangstiltak. Begjæring. Hastetilfeller. Kontroll

Bestemmelsen (2) og (3) lyder:

"Påtalemyndigheten kan beslutte tvangstiltak dersom formålet med tiltaket ellers vil kunne forspilles. Spørsmål om å opprettholde tvangstiltak skal snarest mulig bringes

inn for retten. Beslutning om tvangstiltak etter kapittel 20 og §§ 18-5, 19-2, 19-6 første ledd annet punktum, 19-8 og 22-5 skal forelegges retten for etterfølgende godkjenning senest innen 24 timer etter at tvangstiltaket ble iverksatt.

(3) Tjenestepersoner i politiet som ikke tilhører påtalemyndigheten, kan dersom formålet med tiltaket ellers vil kunne forspilles, foreta

- a) pågripelse,
- b) ransaking og avsperring av steder mv.,
- c) beslag, og
- d) undersøkelse av ting.

Rapport om slike tvangstiltak skal straks forelegges påtalemyndigheten, som fører kontroll med de inngrep som er gjort, og treffer nødvendige beslutninger."

Selv om forslaget til ny straffeprosesslov er oversiktlig og informativ, så kan kompetansereglene for bruk av tvangstiltak være forvirrende. Det er en alminnelig kompetanseregel i § 14-3. I tillegg er det egne kompetanseregler for det enkelte tvangstiltaket. Dette kan skape forvirring.

Det kan også virke som om påtalemyndigheten og politiet som ikke tilhører påtalemyndigheten har samme kompetanse for å beslutte tvangstiltak, nemlig dersom formålet med tiltaket ellers vil kunne forspilles. Dette er uheldig. Det må fremgå klarere av loven at påtalemyndigheten har primærkompetansen i hastetilfellene, og at politiet som ikke tilhører påtalemyndigheten bare helt unntaksvis kan beslutte tvangsmidler uten påtalemyndighetens godkjenning.

Ny § 15-1. Begrensninger i bevegelsesfriheten ved unndragelsesfare og § 15-2 ved bevisforspillelsesfare

Ny § 15-1 (2) og 15-2 (2) stiller begge krav om at mistanken gjelder overtredelse av straffebud som etter loven kan medføre fengsel i 2 år eller mer. Vi er kritisk til at lovforslaget forutsetter en strafferamme på fengsel i mer enn 2 år for å fengsel noen for unndragelsesfare eller bevisforspillelsesfare. Flere forhold kan da ikke medføre fengsling, herunder fengsling av utenlandsk statsborger som begår tyverier eller lovbrudd mot vegtrafikkloven, som promillekjøring.

Av § 15-2 (3) fremkommer:

"(3) Mistenkte kan ikke holdes fengslet i mer enn 3 måneder etter denne bestemmelsen."

Det synes som at dette er ment som en absolutt grense for varetektsfengsling på bevisforspillelsesfare. Dersom dette blir stående vil det føre til at de alvorligste, mest komplekse og samfunnsskadelige straffesakene blir skadelidende. I saker som for eksempel Nokas-ranet i 2004 ble de første ranerne varetektsfengslet kort tid etter ranet. Etter som saken ble etterforsket ble flere ranere pågrepet og varetektsfengslet over en lang tidsperiode. Ranets hovedmann David Toska ble pågrepet i Spania ett år etter ranet. Selve straffesaken tok flere år å etterforske, selv med et stort antall etterforskere og svært høy prioritering hele veien. Dersom ranerne som først ble pågrepet hadde blitt løslatt etter tre måneder, sier det seg selv at resten av etterforskning kunne ha blitt svært skadelidende, og i ytterste konsekvens kunne ranet ha forblitt bare delvis oppklart.

Det er også en lang rekke saker hvor det er fare for bevisforspillelse ved at mistenkte vil påvirke vitner dersom de er på frifot. Dette vil ofte være tilfelle i de alvorligste sakene vedrørende organisert kriminalitet, menneskehandel, arbeidslivskriminalitet osv. Dette er saker som vurderes som særdeles samfunnsskadelige, og dermed viktige å oppklare.

En absolutt grense på tre måneders varetektsfengsel med grunnlag i bevisforspillelsesfare, anses som ødeleggende for politiets bekjempelse av de mest alvorlige straffesakene.

Ny § 15-9. Midlertidig overføring av frihetsberøvet person mellom Norge og utlandet

Av (2) fremkommer:

"En person som er frihetsberøvet her i landet på grunn av straffbar handling, kan midlertidig overføres til utlandet av hensyn til behandlingen av en straffesak i Norge."

Det kan vanskelig ses tilfeller hvor det er aktuelt å overføre personer til utlandet på grunn av straffesaksbehandling i Norge. Det antas at dette er en fell, og at meningen skal være at en person kan midlertidig overføres til utlandet av hensyn til behandlingen av en straffesak i utlandet.

Ny § 15-12. Restriksjoner under pågrepelse og fengsling.

Isolasjon benyttes i første rekke i alvorlige straffesaker, hvor andre restriksjoner ikke anses tilstrekkelige. Det finnes en rekke eksempler på at innsatte benytter seg av andre innsatte til å formidle beskjeder inn og ut av fengslene, samt beskjeder til andre innsatte i samme sak. I alvorlige straffesaker er en slik mulighet for kommunikasjon svært uheldig, og kan være ødeleggende for etterforskningen og muligheten for oppklaring. Det er enighet om at bruken av isolasjon skal begrenses til et minimum, men det anses at forslaget om at bruk av isolasjon kun unntaksvis kan forlenges ut over to uker er for strengt. I alvorlige straffesaker gjenstår regelmessig svært mye av den innledende etterforskningen også etter to uker.

Det foreslås at det heller settes krav til selve gjennomføring av isolasjon, ved at Kriminalomsorgen pålegges å gi den innsatte utvidet oppfølging og samvær med ansatte i kriminalomsorgen. På denne måten kan belastningen med isolasjon reduseres, samtidig som hensynet til etterforskningen ivaretas på en god måte.

Ny § 28-1. Frist for påtalevedtak

Av (2) og (3) fremkommer:

"Mistenkte kan 1 år og 6 måneder etter at vedkommende er gjort kjent med mistanken mot seg, bringe spørsmålet om hvorvidt saken fremmes med tilstrekkelig hurtighet, inn for retten. Dersom videre forfølgning mot mistenkte vil være urimelig, kan retten beslutte at spørsmålet om påtale skal avgjøres innen en bestemt frist, som skal være minst 3 måneder. Ved vurderingen skal det legges vekt på belastningen for mistenkte, herunder som følge av varetektsfengsling, og sakens karakter, hensynet til fornærmede og forholdene for øvrig. Fristen kan forlenges etter begjæring fra påtalemyndigheten. Dersom det ikke fastsettes noen frist, kan spørsmålet tidligst prøves på ny etter 6 måneder.

(3) Er ikke spørsmålet om påtale avgjort innen en frist fastsatt etter annet ledd, anses forfølgningen innstilt."

Det foreligger i dag i de fleste politidistrikter interne rutiner når saker blir liggende inaktive over tid. I all hovedsak handler inaktivitet om ressursmangel i påtalemyndigheten, men også trolig en viss mangel på tilstrekkelig god porteføljekontroll fra leder. En slik regel vil imidlertid kunne medføre at ressurser brukes på å rettfærdiggjøre saksbehandlingstiden fremfor å påtaleavgjøre saken.

Slik det følger av utvalgsmedlem Schea sin redegjørelse er det allerede praksis i dag at klage på saksbehandlingstid kan sendes overordnet påtalemyndighet som behandler dette. Retten har ikke nødvendigvis den kjennskapen til påtalemyndigheten og politiets interne arbeidsflyt og problemstillinger knyttet til denne som overordnet påtalemyndighet har. Overordnet påtalemyndighet er således nærmere til å foreta vurderinger knyttet til saker som har blitt gamle. Videre har overordnet påtalemyndighet i større grad oversikt over det totale omfanget av saker som er i et politidistrikt og er således bedre egnet til å foreta prioriteringer. At en klage sendes overordnet påtalemyndighet er også mer i tråd med linjesystemet i påtalemyndigheten og statsadvokatens fagansvar overfor politiets straffesaksbehandling.

Forslaget i § 28-1 innebærer at domstolene involveres og får arbeidsbyrde før saken som sådan kommer for retten. Frister innebærer alltid en prioritering av saker på bekostning av andre sakstyper. Til nå har derfor frister vært reservert for saker av særlig stor samfunnsmessig betydning som f.eks. vold mot barn.

Etter vår mening innebærer forslaget at aktive mistenkte uavhengig av sakens viktighet delvis overtar påtalemyndighetens og domstolenes prioriteringer, hvilket er uheldig. Rettsmiddel mot sendretktighet som §28-1 har til hensikt å etablere vil kunne føre til ytterligere forsinkelser i påtalemyndigheten og domstolene, og dertil medføre at saksprioriteringen blir mer tilfeldig.

Hva angår inaktivitet så har rettspraksis med Høyesterett i spissen i lang tid etablert tydelige konsekvenser av sendretktig saksbehandling. Høyesterett gjør straffene selv i alvorlige saker betinget ved unødig liggetid og håndhever både grunnlovens §95 og EMK Art. 6. Allerede i Kgl. res. av 14. november 1885 i motivene til den alminnelige straffelov av 1902 på side 128 annen spalte utredes konsekvenser av sendretktighet i relasjon til preskripsjon (foreldelse). Bl.a. drøftes situasjonen hvor et fristavbrudd, f.eks. en tiltalebeslutning ikke følges opp men blir liggende. Det ble vurdert om man her skulle innføre en ny frist tilsvarende den opprinnelige. Mot en slik særdeles stor langsomhet fra forfølgerens side, sies det, " ...men herimod vil der have mere passende Midler end at lade Forbryderen gaa straffri." Det er akkurat å finne mer passende midler Høyesterett nå gjør i rettspraksis. Å bruke store resurser på et ytterligere saksbehandlingsledd, vil kunne være kontraproduktivt.

Ny § 28-2. Henleggelse

Bestemmelsen lyder:

- "(1) Saken skal henlegges når straffansvar eller strafferettslige reaksjoner ikke kan gjøres gjeldende av rettslige eller bevismessige grunner.
- (2) Saken kan henlegges når forfølgning ikke er i det offentlige interesse, herunder fordi
 - a) forholdet er bagatellmessig, og berørte interesser ikke i avgjørende grad taler for forfølgning,
 - b) forfølgning vil medføre saksbehandlingstid og kostnader eller øvrig ressursbruk som ikke står i rimelig forhold til sakens betydning,

c) forholdet kan medføre administrativ sanksjon, og det er mest hensiktsmessig at forholdet forfølges administrativt, eller

d) det foreligger rettskraftig avgjørelse om ikke å ta en begjæring om å nekte innsyn etter § 6-11, jf. § 6-8, til følge.

(3) Har en person som ikke er fylt 15 år, begått en ellers straffbar handling, kan saken etter henleggelse overføres til barneverntjenesten."

Lovfestet adgang til å henlegge på kapasitet under gitte vilkår ansees positivt. Slike henleggelser skjer i dag, og det er hensiktsmessig at dette hjemles nærmere i loven. Med en lovhjemmel å vise til rettfærdiggjør det i større grad henleggelsene overfor berørte og vil også forhåpentligvis øke forståelsen for denne type henleggelser. Det sees særlig positivt på at saker også kan henlegges når det kun er den påtalemessige behandlingen som gjenstår. Både fordi den delen i seg selv kan være tidkrevende og fordi etterforskningens start noen ganger ikke er påtalestyrt. Påtalemyndigheten kan da avslutte saker med henleggelse både underveis i etterforskningen og etter saken er sendt til påtalemessig avgjørelse.

Ny § 28-7. Tilsagn om straffepåstand

Bestemmelsen lyder:

"(1) Når mistenkte ved tilståelse eller på annen måte bidrar med opplysninger av betydning, kan påtalemyndigheten forplikte seg til å nedlegge en bestemt påstand om straff.

(2) Mistenkte skal på forhånd gjøres kjent med adgangen til og vilkårene for omgjøring etter § 29-8."

Sør-Øst stiller seg bak forslaget.

Ny § 32-13. Krav om inndragning etter rettskraftig dom

Det vises til Oslo statsadvokatembeters tidligere høringsuttalelse inntatt i NOU s. 411. Sør- Øst politidistrikt stiller seg bak denne uttalelsen og mener den fortsatt gjør seg gjeldende.

Det kan også være tilfeller hvor tiltalte ved en feil ikke varsles om inndragning før dommen blir avsagt. For eksempel ved at aktor ikke er kjent med et beslag som tilhører saken, da det er lagt inn i en annen sak. Det er svært uheldig dersom det ikke er noen sikkerhetsventil for at man etter dom er avsagt kan kreve inndragning selv om siktede ikke er varslet om dette.

Det legges til grunn at inndragning kan varsles også dersom det straffbare forholdet av prosessøkonomiske grunner frafalles under hovedforhandling.

Ny § 34-1 Påtalemyndighetens oversendelse til retten og § 34-8 Rettens tilgang til sakens opplysninger

Sør-Øst politidistrikt stiller seg bak forslaget til at retten i større grad skal få tilgang til sakens dokumenter. Dette vil være prosessbesparende og det er unaturlig slik det er i dag, hvor dommerne sitter på mindre informasjon om saken enn partene for øvrig. Det vil alltid være vanskelig å vurdere hvilke avhør man ser for seg å dokumentere, og hvilke deler av avhørene som vil bli aktuelt. En straffesak kan utarte seg svært annerledes enn man tror på forhånd. I praksis vil bestemmelsen derfor bety at så å si hele saken vil bli oversendt.

Ny § 34-7. Saksstyring. Videre saksforberedelse ved behov

Av (2) fremkommer:

"I den utstrekning det er nødvendig for å sikre en forsvarlig og konsentrert behandling, skal retten så vidt mulig avklare

- a) hvilke deler av sakens faktiske og rettslige sider som er omtvistet,
- b) omfanget av og andre spørsmål i tilknytning til bevisføringen,
- c) om behandlingen av saken bør deles opp,
- d) tidsrammer for de ulike delene av hovedforhandlingen,"

Sør-Øst politidistrikt stiller seg positiv til større klargjøring av bestridte punkter i forkant av en hovedforhandling. I praksis vil det imidlertid ofte være at forsvarer på grunn av sin klient på forhånd ikke kan si så mye om hva som bestrides. Påtalemyndighetens syn på hva som ansees bestridt er heller ikke alltid samsvarende med hva tiltalte i retten bestrider. Straffesaker har en annen dynamikk enn sivile saker, noe som gjør at man på forhånd ikke alltid vet hvordan saken vil utvikle seg. For eksempel kan tiltalte eller vitner avgi en helt annen forklaring i retten enn i avhør. Forslaget ansees derfor å være vanskelig å etterleve i praksis i de aller fleste saker.

Nytt Kapittel 41 Gjenåpning

I kapittel 41 om Gjenåpning, går utvalget inn for å i det alt vesentlige videreføre gjeldende ordning, men foretar samtidig en forholdvis omfattende lovteknisk revisjon for å gjøre reglene lettere tilgjengelig. Dette støttes herfra, men en har en merknad til utkastet til § 41-6 om gjenåpning til mistenktes ugunst. I første punktum foreslås det at en avgjørelse skal gjenåpnes når det opplyses om et nytt bevis eller en ny omstendighet som tilsier at mistenkte er skyldig. Samtidig innføres en begrensning at dette likevel ikke gjelder "dersom påtalemyndigheten burde gjort beviset eller omstendigheten gjeldende tidligere".

Dette bør begrenses til "under saken". Så lenge man er innenfor foreldelsesfristene bør tidsbruk i forbindelse med ny etterforskning, gjenåpningsbegjæring mv. være forhold som eventuelt får betydning for straffutmålingen ved en senere domfellelse, ikke for spørsmålet om saken skal gjenopptas eller ikke.

Nytt Kapittel 43 Sivile krav

I kapittel 43 om Sivile krav, legges det opp til en forholdvis omstendelig ordning der det bl.a. forutsettes at påtalemyndigheten skal utsette å ta ut tiltale i påvente av sivile krav. Det vises her til utkastet § 43-4 (2) om at påtalemyndigheten før det tas ut tiltale "skal" spørre fornærmede m.fl. om de ønsker at sivile krav tas med i saken. Videre til § 43-7 (3) om at påtalemyndigheten før det tas ut tiltale og utarbeides bevisoppgave "skal" avklare behov for bevisføring med kravshavere.

Slike regler vil være svært vanskelige å praktisere i en rekke saker. På den ene siden bør ikke tiltalespørsmålet avhenge av om de sivile krav er klare eller ikke, og på den andre siden bør ikke muligheten for å få med sivile krav være avhengig av at de er klare på tiltaletidspunktet. Her er det nødvendig med mer fleksible regler og det bør fortsatt være mulig å ta mer generelle forbehold om sivile krav i tiltalen. Det viktige må være at kravet er klart i så vidt god tid før saken kommer opp at tiltalte og forsvarer får forsvarlig tid til å forberede seg til det.

Utkastet synes også å ha fått en noe uheldig absolutt form, idet påtalemyndigheten tilsynelatende pålegges en plikt til alltid å spørre fornærmede m.fl. om de har krav som ønskes fremmet, også i saker der det ikke er noen grunn til å tro at de har slike krav.

Med hilsen

Kjell Johan Abrahamsen
Interim påtaleleder

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Saksbehandler:
Kjell Johan Abrahamsen
politiinspektør
Telefon: 48887058